

Bölüm 7

FARKLI CİNSİYET ROLLERİNDEKİ BİREYLERİN CİNSİYETLE İLİŞKİLENDİRİLMİŞ TOPLUMSAL STATÜLERE YÖNELİK BİLİŞSEL TEMSİLLERİ: BİR İDİYOGRFİK ÇALIŞMA¹

İsmail SANBERK²
Türkan KORKMAZ³
Sertap TETİK⁴

Kadın ve erkeğin cinsiyete dayalı toplumsal statüleri yönelik bakış açıları, çocukluktan itibaren geliştirilen cinsiyet şemaları aracılığıyla oluşmaktadır. Martin ve Halverson'ın (1981) Şematik Süreç Modeli'ne göre insanlar, erken çocukluk döneminde hemcinslerine (iç gruba) ve karşı cinse (dış gruba) yönelik bilişsel şemalar oluşturmaktadırlar. Oluşturulan bu şemalar, doğal olarak cinsiyet rollerinin ve cinsiyetlere ilişkin düşünce ve davranışların oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir (Bem ve Lenney, 1976; Bem, 1983). Kelly (1955; 1991) insanların sosyalleşme sürecinde kendilerine ve çevrelerine yönelik bilişsel temsiller geliştirdiğini ifade etmektedir. Bu bilişsel temsillerin oluşturulduğu alanlardan biri de cinsiyet kavramı ve cinsiyet rolleridir.

Alan yazında, bireylerin cinsiyete ve farklı toplumsal statülerdeki kadın ve erkeklere yönelik bilişsel temsillerinin ne olduğuna ilişkin ampirik araştırma bulgularının yetersizliği dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, farklı cinsiyet rolleri gösteren kadın ve erkeklerin, bir kadın/erkek olarak kendilerine ve farklı statülerde yer alan iç ve dış gruplarına ilişkin bilişsel temsillerini inceleyen bir çalışmaya rast gelinmemiştir. Bu nedenle, ilgili alan yazında gözlemlediğimiz ampirik araştırma bulgularının yetersizliği, çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmuştur. Ayrıca ilgili literatürde, konuya ilişkin yürütülen ampirik çalışmalarda veri toplama aracı olarak çoğunlukla Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (Bem, 1974) kullanılarak genellebilir (nomotetik) bulgulara ulaşılmaya çalışılmış, idiyografik veya iç geçerliği öncelleyen bir çalışmaya rastgelinmemiştir.

¹ Bu çalışma 1 Temmuz 2017 tarihinde Varşova, Polonya'da düzenlenen International Conference on Gender Studies isimli kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı, sanberk@cu.edu.tr

³ Dr. Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi PDR Anabilim Dalı, krkmaztr@gmail.com

⁴ Dr. Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi PDR Anabilim Dalı, srpttk@gmail.com

KAYNAKÇA

- Abele, A. E., Andrä, M. S. & Schute, M. (1999). Wer hat nach dem Hochschulexamen schnell eine Stelle? Erste Ergebnisse der Erlanger Längsschnittstudie (BELA-E). *Zeitschrift für Arbeits-, Organisations- und Gesundheitspsychologie*, 43, 95 – 101.
- Acker, J. (1989). The problem with patriarchy. *Sociology*, 23(2), 235-240.
- Adana, F., Arslantaş, H., Ergin, F., Biçer, N., Kıranşal, N., & Şahin, S. (2011). Views of male university students about social gender roles; an example from east of Turkey. *Journal of Family Violence*, 26(7), 519-526.
- Antill, J. K., & Cunningham, J. D. (1980). The relationship of masculinity, femininity, and androgyny to self-esteem. *Australian Journal of Psychology*, 32(3), 195-207.
- Atabek, E. (2002). *Kışkırtılmış erkeklik bastırılmış kadınlık*. Altın Kitaplar Yayınevi.
- Aylaz, R., Güneş, G., Uzun, Ö., & Ünal, S. (2014). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 23(5), 183-189.
- Balz, G. S. (1996). *Identification with gender roles: A personal construct psychology perspective* (Order No. NN10974). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (238129026). Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/238129026?accountid=15725>
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of consulting and clinical psychology*, 42(2), 155.
- Bem, S. L. (1983). Gender schema theory and its implications for child development: Raising gender-aschematic children in a gender-schematic society. *Signs: Journal of women in culture and society*, 8(4), 598-616.
- Bem, S. L., & Lenney, E. (1976). Sex typing and the avoidance of cross-sex behavior. *Journal of personality and social psychology*, 33(1), 48.
- Bharati, S., Shome, S., Pal, M., Chaudhury, P., & Bharati, P. (2011). Is son preference pervasive in India?. *Journal of Gender Studies*, 20(3), 291-298.
- Burnett, J. W., Anderson, W. P., & Heppner, P. P. (1995). Gender roles and self-esteem: A consideration of environmental factors. *Journal of Counseling & Development*, 73(3), 323-326.
- Caldwell, J. C. (2001). The globalization of fertility behavior. *Population and Development Review*, 27, 93-115.
- Chia, R. C., Allred, L. J., & Jerzak, P. A. (1997). Attitudes toward women in Taiwan and China. *Psychology of Women Quarterly*, 21(1), 137-150.
- Choi, N. (2004). Sex role group differences in specific, academic, and general self-efficacy. *The Journal of Psychology*, 138(2), 149-159.
- Çelik, A. S., Pasinlioğlu, T., Gonca, T. A. N., & Koyuncu, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet eşitliği tutumlarının belirlenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(3), 181-186.
- Creighton, C. (1996). The rise of the male breadwinner family: a reappraisal. *Comparative studies in society and history*, 38(2), 310-337.
- Damji, T., & Lee, C. M. (1995). Gender role identity and perceptions of Ismaili Muslim men and women. *The Journal of Social Psychology*, 135(2), 215-223.
- Demirtaş-Madran, H. A. (2016). Genişletilmiş Kişisel Yükleme Ölçeğinin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17.
- Dinç, A., & Çalışkan, C. (2016). The perspectives of university students on gender roles Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3671-3683.
- Dökmen, Z. (1991). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35 (1), 81-89.
- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40.
- Dönmez, G., Simsek, H., & Günay, T. (2012). Evli erkeklerde eşlerine yönelik şiddet ve ilişkili etmenler. *Turkish Journal of Public Health*, 10(3), 151.

Sosyoloji ve Psikoloji Araştırmaları

- Eagly, A. H., & Mladinic, A. (1989). Gender stereotypes and attitudes toward women and men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 15(4), 543-558.
- Eagly, A.H. & Karau, S.J. (1991): Gender and the emergence of leaders: A metaanalysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, (5), p. 685-710.
- Eagly, A.H. & Karau, S.J. (2002): Role Congruity Theory of Prejudice toward Female Leaders. *Psychological Review*, 109, p. 573-598.
- Ergöl, ř., Koç, G., Eroğlu, K., & Taşkin, L. (2012). Türkiye'de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1).
- Esen, E., Soyly, Y., Siyez, D. M., ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2017, ss. 46-63, DOI: 10.19160/5000197327
- Evans, C. D. & Diekman, A. B. (2009). On motivated role selection: Gender beliefs, distant goals, and career preferences. *Psychology of Women Quarterly*, 33, 235- 249. doi: 10.1111/j.1471-6402.2009.01493.x
- Ferber, M., & Young, L. (1997). Student attitudes toward roles of women and men: Is the egalitarian household imminent?. *Feminist Economics*, 3(1), 65-83.
- Fransella, F., Bell, R., & Bannister, D. (2004). The Basis of Repertory Grid Technique (pp. 1-15). *A manual for repertory grid technique*. John Wiley & Sons.
- Gall, M. D., Borg, W. R., & Gall, J. P. (1996). Case Study Research. *Educational research: An introduction*. Longman Publishing.
- Goldberg, H. (2000). *The hazards of being male: Surviving the myth of masculine privilege*. Wellness Institute, Inc..
- Guerrero Witt, M. & Wood, W. (2010). Self-regulation of gendered behavior in everyday life. *Sex Roles*, 62, 635-646. doi:10.1007/s11199-010-9761-y
- Hausmann, D. Leopold, A. Ratcheva, V. Samans, N. Schwab, K. Tyson, L. D. and Zahidi, S. (2017). *The Global Gender Gap Report* (World Economic Forum, Davos, Switzerland). Available at <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2017>.
- Hooker, K., Fiese, B. H., Jenkins, L., Morfei, M. Z., & Schwagler, J. (1996). Possible selves among parents of infants and preschoolers. *Developmental Psychology*, 32(3), 542.
- Huang, X., Zhu, X. L., Zheng, J., Zhang, L., & Shiomi, K. (2012). Relationships among androgyny, self-esteem, and trait coping style of Chinese university students. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 40(6), 1005-1014.
- Hunnicut, G. (2009). Varieties of patriarchy and violence against women: Resurrecting "patriarchy" as a theoretical tool. *Violence against women*, 15(5), 553-573.
- Inglehart, R. F., Ponarin, E., & Inglehart, R. C. (2017). Cultural change, slow and fast: The distinctive trajectory of norms governing gender equality and sexual orientation. *Social Forces*, 95(4), 1313-1340.
- Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 283-294.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Veriler [İnternet]. URL: <https://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/kategori/veriler> Son Erişim: 06.03.2017
- Kagitcibasi, C. (1997). Individualism and Collectivism. J. W. Berry, Y.H. Poortinga, J. Pandey, P. R. Dasen, T. S. Saraswathi, M. H. Segall and C. Kagitcibasi in, *Handbook of cross-cultural psychology: social behavior and applications* (pp. 1-49). Boston: Allyn and Bacon.
- Kagitcibasi, C. (2013). Sosyal Etki ve Uyuma (s. 71-107). *Günümüzde insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kagitcibasi, C. (2017). Value of Children in the Family. *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications*. Routledge.
- Kandiyoti, D. A., & Kandiyoti, D. (1987). Emancipated but unliberated? Reflections on the Turkish case. *Feminist studies*, 13(2), 317-338.
- Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender & society*, 2(3), 274-290.

- Kandiyoti, D. (2005). Rethinking bargaining with patriarchy. *Feminist vision of development: Gender, analysis and policy*, 135-154.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z., & İmamoğlu, E. O. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *The Journal of Social Psychology*, 142, 333-351.
- Kavuncu, N. (1987). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin Türk toplumuna uyarlama çalışması. *Unpublished master's thesis, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Kelly, G.A. (1955/1991) *The Psychology of Personal Constructs*. New York: Norton (reprinted by Routledge, London).
- Kelly, S. M. (1996). *A comparative study of attitudes toward men, sex-role attitudes, and relationship satisfaction with men of adult women* (Order No. 9824378). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (304322626). Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/304322626?accountid=15725>
- Lau, S. (1989). Sex role orientation and domains of self-esteem. *Sex Roles*, 21(5-6), 415-422.
- Long, V. O. (1986). Relationship of masculinity to self-esteem and self-acceptance in female professionals, college students, clients, and victims of domestic violence. *Journal of consulting and clinical psychology*, 54(3), 323.
- Maltby, J., & Day, L. (2001). Psychological correlates of attitudes toward men. *The Journal of psychology*, 135(3), 335-351.
- Markus, H., Crane, M., Bernstein, S., & Siladi, M. (1982). Self-schemas and gender. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42(1), 38.
- Markus, H., & Nurius, P. (1986). Possible selves. *American psychologist*, 41(9), 954.
- Martin, C. L., & Halverson Jr, C. F. (1981). A schematic processing model of sex typing and stereotyping in children. *Child development*, 1119-1134.
- Moore, S. M., & Rosenthal, D. A. (1980). Sex-Roles: Gender, Generation, and Self-Esteem. *Australian Psychologist*, 15(3), 467-477.
- Murray, M. (2005). *The law of the father?: Patriarchy in the transition from feudalism to capitalism*. Routledge.
- Öngen, B., & Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, (48), 1-18.
- Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 21-39.
- Pınar, G., Taşkın, L., & Eroğlu, K. (2008). Başkent üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 15(1), 047-057.
- Puglisi, J. T., & Jackson, D. W. (1981). Sex role identity and self esteem in adulthood. *The International Journal of Aging and Human Development*, 12(2), 129-138.
- Rudman, L. A., & Fairchild, K. (2004). Reactions to counterstereotypic behavior: the role of backlash in cultural stereotype maintenance. *Journal of personality and social psychology*, 87(2), 157.
- Rudman, L. A., & Phelan, J. E. (2008). Backlash effects for disconfirming gender stereotypes in organizations. *Research in organizational behavior*, 28, 61-79.
- Saussy, C. (1991). *God images and self esteem: Empowering women in a patriarchal society*. Westminster John Knox Press.
- Sieverding, M. (2004). Achtung! Die männliche Rolle gefährdet Ihre Gesundheit!. *Psychomed: Zeitschrift für Psychologie und Medizin*, 16(1), 25-30.
- Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behavior. *Journal of personality and social psychology*, 30(4), 526.
- Thompson, E. H., & Pleck, J. H. (1995). Masculinity ideology: A review of research instrumentation on men and masculinities. In R. E. Levant & W. S. Pollack (Eds.), *A new psychology of men* (pp. 129-163). New York: Basic Books.
- Tolan, B. (1991). Aile, Cinsiyet ve Cinsel Roller. *Türk Aile Ansiklopedisi içinde c,1*, 208-214.
- Türkdoğan, Ö. (2013). Ana akım medyada annelik miti. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (13).

Sosyoloji ve Psikoloji Araştırmaları

- Türkiye İstatistik Kurumu, (2017). *İşgücü Araştırması*. Available at <https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul>.
- Uğur, S. B. (2014). Günümüzde Kadının Boşanma Deneyimleri: Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(2), 293-326.
- Vefikuluçay, A. G. D., Zeyneloğlu, A. G. S., Eroğlu, K., & Taşkın, L. (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 14(2), 026-038.
- Whitley, B. E. (1988). Masculinity, femininity, and self-esteem: A multitrait-multimethod analysis. *Sex Roles*, 18(7-8), 419-431.
- Zakar, R., Zakar, M. Z., & Kraemer, A. (2013). Men's beliefs and attitudes toward intimate partner violence against women in Pakistan. *Violence against women*, 19(2), 246-268.

EK 1

Farklı Cinsiyet Rollerindeki Kadınların Cinsiyetle İlişkili Kullandıkları Kişisel Yapılar			
Maskülen kadın	Feminen kadın	Androjen kadın	Belirsiz kadın
Aktif	Mağdur olmayan	Güçlü	Çalışkan
Koruyucu	Fedakar	Fedakar	Özgür
Sorumluluk sahibi	Sorumlu	Zeki	Kibirli olmayan
Ayrımcılığa uğrayan	Güçlü	Çalışkan	Kuralcı
Adil	Bağımsız	Başarılı	Eğlenceli
Çalışkan	İdareci	Sefa süren	Koruyan
Ahlaklı	Saygılı	Sorumluluk sahibi	Planlı
Dürüst	Kararlı	Ahlaklı	Enerjik
Özverili	Çalışkan	Sadık	Karizmatik
Samimi	Girişken	Duygusal	Başarılı
Özgür	Sevecen	Bilinçli	Sevecen
İlgili	Duygusal	Disiplinli	Üretken